

Професія для кожної працюючої людини – це її життя, її світ, в якому вона живе та вдосконалюється.

ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ШКОЛЯРІВ

Формування професійної спрямованості. Кожна професія висуває до людини, її особистісних якостей свої специфічні вимоги. Тільки сформувавши в собі власні професійні якості, спеціаліст стає професіоналом. Без цих якостей немає й подальшого професійного вдосконалення. Формування професійних якостей у поєднанні із професійними знаннями, навичками та вміннями – це і є змістовна сторона процесу професійного виховання учнів.

Важливим компонентом професійного виховання є формування професійної спрямованості, під якою ми розуміємо цілісну характеристику особистості, яка складається у процесі формування в ній певних професійно необхідних якостей і мотивів професійної діяльності на основі переходу соціальних і професійних вимог у систему ціннісних орієнтацій та активності особистості.

У системі професійного виховання особливо слід звернути увагу на формування високої професійної майстерності та ерудиції, які є критеріальними ознаками культури праці. Центральною метою професійного виховання є формування професійної культури особистості фахівця.

Культура праці учнів. Культура праці учнів є продуктом професійного виховання майбутніх робітників, де навчання відіграє належну йому роль складової навчально-виховного процесу, формування особистості майбутнього фахівця, його підготовки до професійної трудової діяльності. Особливістю цього процесу

у школі є пріоритетність художньо-естетичного розвитку майбутнього спеціаліста як професійно значущого напряму його фахової підготовки, якісний показник рівня культури праці.

Культура праці зумовлена рівнем розвитку естетичної культури суспільства й окремих людей. Існує закономірний зв'язок між індивідом – носієм цілей, потреб і діяльності та середовищем, в якому він живе, працює, досягає цілей і задовольняє потреби. Кожна людина, незалежно від своєї професії, може й повинна стати художником своєї справи. Вільний розвиток природних здібностей повинен привести її до розуміння естетичних явищ, розвинуту здібність до оцінки та практичної діяльності в будь-якій сфері діяльності, які служать джерелом її духовного розвитку, шляхетності, морального, матеріального та естетичного багатства.

Естетичне виховання. Естетична культура суспільства, що склалась у процесі історичного розвитку людства, несе в собі ряд ідей, які сприймаються й засвоюються молодим поколінням, використовуються, розвиваються ним у наступній діяльності. Продукти естетичної діяльності засвоюються людьми у процесі соціальної взаємодії через систему естетичного виховання та стають орієнтирами в їхньому ставленні до дійсності.

У наш час поняття «естетика» набуло інтегративного сенсу, що, природно, розповсюджується на естетичне виховання. Естетичне виховання – це складний багаторівневий процес становлення естетичної культури особистості як однієї з її домінант. Воно є пред-

метом багатьох галузей науки – філософії, психології, педагогіки, соціології, мистецтвознавства. Тому, власне, й підходи до нього такі суперечливі.

Естетичне виховання знаходитьться в тісному взаємозв'язку з розумовим, моральним, трудовим і фізичним. Важко уявити процес засвоєння знань без бачення краси у змісті навчального матеріалу всіх предметів і процесі добування знань; моральне виховання – без бачення й оцінки краси вчинків, поведінки інших учнів і своїх власників; трудове виховання – без пізнання прекрасного у процесі, змісті та меті праці; фізичне виховання – без уявлення про досконалість людського тіла, його здоров'я. Отже, естетичне виховання пронизує всі складові виховання всебічно розвиненої особистості, торкаючись найбільш чуттєвої сфери дитини – почуттів та емоцій, без яких будь-який виховний процес не може бути повноцінним.

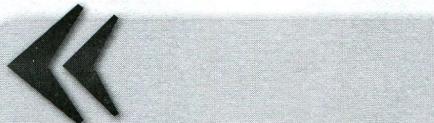
В оцінці ефективності естетичного виховання учнів у процесі навчальної діяльності критеріями виступають такі базові смислові позиції, як краса та велич праці, витонченість та елегантність виробів, естетика виробництва, визнання суспільством цінності виконуваної праці. Потенційно в такій оцінці закладається дворядна логіка естетичного виховання у процесі праці: від людини праці до споживача її результатів і від споживача продукту до його виробника. Звідси випливає певна закономірність: чим більшою буде наповнюваність навчально-виробничого процесу естетичними цінностями, традиціями, механізмами, тим переконливішою буде реалізація ідеї естетичного виховання майбутнього трудівника.

Особливе місце в навченні займає виховання художньо-естетичних якостей. Вирішальну роль у цьому напрямі відіграє формування творчого потенціалу. **Основними формами реалізації творчого підходу до художньо-естетичного виховання**, розвитку творчих здібностей і формування культури праці є:

- 1) систематичне розв'язання різноманітних творчих завдань (в урочний і позаурочний час), коли учень орієнтується на досягнення максимально оригінального результату, знаходження по можливості більшої кількості варіантів їх вирішення, порівняння їх між собою, вибір кращого з них;
- 2) максимальна естетизація всіх форм життєдіяльності вихованців, включаючи й освоєння національних художніх надбань, творів народного мистецтва, світової культури;
- 3) постійна участь особистості в колективній діяльності, виконання різноманітних соціально значущих справ. Цим підкреслюється важливість соціально-психологічного фактора в розвитку особистості, особливо коли така діяль-

ність призводить до спільноти творчості, сприяє утвердження психологочної сумісності, затишного емоційного мікро-клімату в учнівському первинному колективі. Художня та творча діяльність сприяє формуванню естетичних потреб та інтересів учнів, активізації розвитку творчих здібностей. У різносторонній колективній праці створюються умови для виховання інтересу й любові до майбутньої професії, формування культури праці, високої професійної майстерності.

У процесі художньо-естетичного виховання формуються такі професійно зна-чущі якості фахівця в галузі художнього виробництва, як естетичні ідеали, смаки, потреби, почуття тощо. Вони стають осо-бистісними властивостями й реалізуються у творчій праці. Підґрунтам, на якому зді-снюються професійне виховання учнів, є певний рівень культури праці (ставлення до професійної діяльності, навчання про-фесії, формування відповідних поглядів, переживань, оцінок, смаків, потреб, іде-алів), а також розвиток умінь і навичок ак-тивної перетворювальної діяльності у пра-ці, мистецтві, побуті.

Культура праці учнів є про-дуктом професійного вихо-вання майбутніх робітників, де навчання відіграє на-лежну йому роль складової навчально-виховного про-цесу.

Організація художньо-естетичного виховання стає особливо ефективною, коли враховує особливості розвитку афективно-мотиваційної сфери учнів. Емоційна сфера особливо сприяє зливів до зовнішніх впливів, вона гостро реагує на звуки, барви, явища та форми навколошнього світу. Наші спостереження підтвердили, що саме в перші роки навчання й виховання учень найбільш гостро переживає ситуації спілкування з учителями, однолітками та старшими учнями. У цей час закладається фундамент гармонійного, у тому числі й естетичного, розвитку особистості. Від то-го, які естетичні цінності, судження, почут-

тя, смаки, потреби будуть сформовані в учнів, багато в чому залежатимуть по- дальший професійний розвиток особистості та можливості її вдосконалення. Формування культури праці тісно пов'язане з емоційною сферою учня і значною мірою залежить від його художньо-естетичного оточення. Усе емоційно пережите надовго фіксується й залишається в його свідомості, тому допущені помилки в естетичному вихованні важко, а іноді й неможливо ви-правити пізніше. Помічено, що учні проявляють значний інтерес до творчості за-конами краси. Це покладає досить велику відповідальність на вчителів, які повинні зберегти й розвинути такий інтерес до ста-лої потреби в розвитку естетичних смаків, формуванні ідеалів. Звідси випливає ви-мога до педагогічних працівників у їхньому професійному розвитку та самовдоско-наленні, належному рівні естетичної куль-тури та відповідній психолого-педагогічній підготовці, уміння мотивувати розвиток та-кої потреби, стимулювати активні дії з уdosконаленням оточуючого середовища, самопізнання та професійного самовдоско-налення.

Із цих завдань і загальної мети випли-вають конкретні **напрями естетичного виховання учнів**, які ми зводимо до трьох основних:

1. Розвиток в учнів здібностей сприймати естетичні явища в навколошній дійс-ності та мистецтві. Треба навчити їх ба-чити, розуміти, відчувати прекрасне та огидне, комічне та трагічне, величне й низьке і в тій чи іншій формі вислов-лювати своє оцінче ставлення до цих явищ.
2. Залучення учнів в естетичну оцінку й участь у створенні прекрасного в усіх сferах людської діяльності – художньо-естетичній, навчальній, виробни-чій та ігровій.
3. Формування бережливого ставлення до прекрасного, цінування його у при-роді, мистецтві, побуті.

Розв'язання цих триєдиних завдань, безумовно, сприятиме вихованню в учнів естетичного ставлення до дійсності, до се-бе як особистості, яка у своїй праці діє за законами краси. Якщо в навчальному закладі вдається вирішувати ці завдання, то відповідно зростає рівень культури пра-ці учнів, а це сприяє вихованню в них есте-тичного ставлення до професійної діяль-ності, до себе як особистості.

Естетичне виховання може бути успіш-ним, якщо воно реалізується всіма факто-рами формування особистості, охоплює всі сferи діяльності – навчання, працю, побут, відпочинок, активно сприяє розвит-ку її інтелекту, духовного світу, професій-них знань і навичок.

В. Ковальчук